

DOMENEC UMBERT

LA VALL D'ARAN: NO TOT ÉS ESQUÍ

Gascons i rebels

Una agra polèmica ha dividit els darrers dies els aranesos. Alguns hi volen veure una disputa entre catalanistes i aranesistes, però les coses, en aquest petit país dels Pirineus, són molt més complicades.

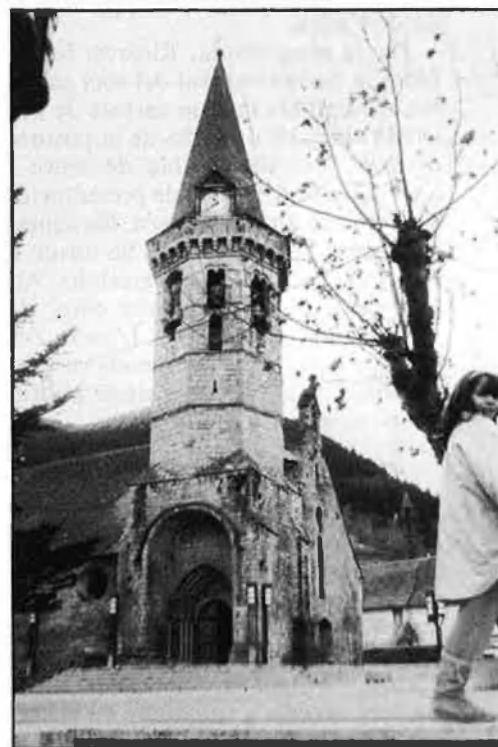
J. M. Pasqual

La Vall d'Aran no és només la Vall de l'esquí, de les estacions de Baqueira i la Tuca. Hi ha una altra Vall d'Aran, era Val —la Vall, en aranès. Molts no ens havíem plantejat la qüestió de la Vall i ara caldrà fer-ho, després de la polèmica sorgida arran d'un ple del Consell de Muntanya, en què es va prendre l'acord de celebrar a partir de 1989, el 24 de juny, sant Joan, festa de la llengua aranesa.

Inicialment, l'acord del Consell de Muntanya va ser presentat en els mitjans de comunicació com un rebuig a

la diada de l'Onze de Setembre i, implícitament, com a un enfrontament entre aranesos i catalans. L'abast de les repercussions va anar en augment fins a la redacció de dos manifestos, l'un impulsat per l'alcalde de Vielha, **Josep Calbetó**, i l'altre per l'alcalde de Lés, **Emili Medan**.

De cara enfora sembla que s'hagi suscitat entre els aproximadament 6.000 aranesos una baralla entre aranesistes i catalanistes, i no és cert. Una disputa en aquests termes no respon a la realitat del país. Demanis a qui demanis, la resposta és «sóc aranès». Així respon tothom, perquè, ara per ara, encara és majoritària l'evidència innegable de la

La Vall d'Aran: més que estacions d'esquí.

llengua i la cultura araneses. Si continua l'increment del turisme, d'ací a deu anys ja es veurà què passa.

Més enllà de l'aranesa, la identitat nacional occitana entre els habitants de la Vall no està tan assumida, i depèn del grau d'informació de cada persona, tot i que en aquest final de segle XX, l'ànima de l'occitanisme s'ubica només en les valls occitanes d'Itàlia i a la Vall d'Aran. En reacció al brot d'aranèsisme i a la polèmica sobre la catalanitat dels aranesos, s'ha generat entre la població, també, un fort corrent procatalanista, desmesurat i tot, segons ens han explicat molts aranesos.

Els aranesos, en general, estan descontents del seus polítics i pensen que la Vall és com un país de les meravelles, en el qual ningú no representa allò que veritablement és. Seguint la trajectòria durant els darrers cinc anys dels polítics de la Vall, es poden trobar sorpreses increïbles. Des de nacionalistes acèrrims que parlen a casa seva en castellà i que no utilitzaven l'aranès en les campanyes electorals, amb l'excusa que era demagògic, fins a aliats de Convergència i Unió que havien militat en les files del franquisme.

A part que mai cap polític no s'ha exposat a defensar amb força l'occitanisme, per la por de perdre vots, ara per ara un partit com Unitat d'Aran-Partit Nacionalista Aranès recull bàsicament el suport entre l'emigració, majoritàriament castellanoparlant, que constitueix aproximadament el 50 per cent de la població.

La política aranesa d'avui encara funciona molt per clans i interessos personals, familiars i econòmics, que són els que mouen bona part del país. Per entrar en el joc polític, òbviament es prenen unes sigles, però sovint les sigles signifiquen poc i no s'escullen en funció de les idees.

Si fem una repassada al mapa polític de la Vall, trobem, en primer lloc, el col·lectiu **Unitat d'Aran** i el **Partit Democràtic Aranès**, tots dos eixits d'una antiga plataforma de gent nacionalista que, al final de la dècada dels 70, van crear una mena d'Assemblea de Catalunya sota la forma d'una associació de veïns a nivell de tota la Vall. S'anomenaven els terçons —nom que rebien les circumscripcions geogràfiques en què s'estructurava antigament la Vall. Els terçons van aconseguir unitàriament prou força per introduir una esmena a l'Estatut de Sau, però ja a les primeres municipals es va trencar la plataforma i cadascú va buscar el seu espai polític.

Dels terçons, en va sorgir **Unitat d'Aran** —afi al PSC-PSOE— i el **Partit Democràtic Aranès**—afi a Convergència. **Unitat d'Aran**, que fins a les passades eleccions municipals controlava l'Ajuntament de Vielha —el nucli més poblat i ric—, i va perdre'l el mes de juny passat. El Consell de Muntanya —ens supramunicipal específic per a tota la Vall— que era presidit per **Hipòlit Cruces**, d'**Unitat d'Aran**, tam-

lament de Catalunya, **Pilar Busquets**. La presidència del futur Consell Comarcal de la Vall, que a partir de febrer substituirà l'antic Consell de Muntanya, correspondrà amb majoria absoluta també a aquesta quàdruple aliança entre CiU, UDA i PDA. El petit ajuntament de Canejant i algun regidor dispers per algun altre ajuntament s'alineen en una tercera força política, la dels independents.

DOMÈNEC UMBERT

DOMÈNEC UMBERT

Josep Calbetó, Pilar Busquets, Hipòlit Cruces i Emili Medan.

bé a conseqüència de les darreres municipals, canviarà de mans.

El retrocés d'**Unitat d'Aran** ha anat en benefici de les opcions coaligades a Convergència i Unió. Es tracta, d'una banda, de la **Unitat Democràtica Aranesa**, el màxim dirigent de la qual, **Josep Calbetó**, és ja l'actual alcalde de Vielha. I el **Partit Democràtic Aranès**, del qual forma part la diputada al Par-

Tornant a la polèmica sobre la catalanitat dels aranesos, **Pilar Busquets** defensa que la polèmica s'ha suscitat per oportunisme polític partidista per part d'**Hipòlit Cruces**. «El PSC no es presenta com a tal a la Vall, sinó que està federat dins d'**Unitat d'Aran**. Tanmateix, el president actual del Consell de Muntanya, **Hipòlit Cruces**, és socialista i ara ja estem en pre-eleccions. Si

es té en compte que en les passades autonòmiques els independents van trencar els pactes que havien tingut a les primeres amb el PSC, i que aquest partit va quedar molt mal representat a la Vall, possiblement amb el nou alè aranesista suscitat, el PSC podria aconseguir que els independents tornessin a pactar amb ell».

Hipòlit Cruces ha volgut explicar a EL TEMPS com entén l'araneisme: «No som catalans, si bé des de fa ja molts segles, administrativament, formem part de Catalunya, per voluntat pròpia dels aranesos. Avui no ens plantegem separar-nos de Catalunya, sinó tenir una autonomia dins de Catalunya».

En la conversa amb **Cruces** també és present **Emili Medan**, batlle de Lés i màxim dirigent d'**Unitat d'Aran**. Per a ell els aranesos tampoc no són catalans. «Avui —diu— l'Aran se sent colonitzat per una cultura que no és la pròpia. Després de vuit anys de Generalitat, avui hi ha catalanistes, una gent que ahir cantava el *Cara al sol*; ara, per guanyar-se el favor de la Generalitat, s'esveren quan diem que no som catalans i que l'Onze de Setembre no és una festa sentida».

«L'Aran és un país petit dins de Catalunya —continua **Medan**. Tenim una llengua, una cultura, una història, una identitat pròpies, tenim unes institucions de govern i uns furs diferents. Formem part d'Occitània, una gran nació sense estat. I dins de Catalunya volem que se'ns reconegui la identitat, tal com diu l'Estatut. Sempre hem dit que volem autonomia, però ara els catalanistes han plantejat una guerra, com si nosaltres estiguéssim agreujant la Generalitat. No és així, reconeixem la Generalitat com a institució, perquè administrativament estem a Catalunya, però això no treu que nosaltres reclamem la nostra pròpia identitat i les nostres pròpies institucions, avui, quan Catalunya ja ha recuperat les seves».

«Han demanat la meua dimissió i han presentat un manifest de desgreuje a les institucions catalanes i al president de la Generalitat en particular —explica **Cruces**—. L'impulsor és precisament **Josep Calbetó**, un espanyolista pur que van fer fora d'Alianza Popular i no l'han volgut a cap altre partit, ni a CDC ni ha Unió Democràtica de Catalunya. S'ha fet el seu partit amb quatre amiguets i ha guanyat l'alcaldia de Vielha, amb el suport de Convergència i els vots dels aliancistes. I ara pretén conquerir un lloc per a les properes eleccions al Parlament».

Cruces i **Medan** coincideixen que, a nivell personal, no posaran mai una

senyera al balcó per l'Onze de Setembre. «Com a institució sí que ho hauríem de fer —diu el president del Consell—. En canvi, a l'Ajuntament de Lés, ni he plantat ni plantaré la senyera —diu **Medan**, l'alcalde—. Som molt respectuosos amb l'Onze, tant com puguin ser-ho els catalans amb el Dotze d'Octubre», diuen.

Per la seva banda, **Pilar Busquets** critica la postura d'**Unitat d'Aran**. «No trobo sentit que no es vulgui la senyera —diu— i no es digui res del Dotze d'Octubre, quan ens fa més mal el Dotze que la diada. Per això, mantinc que en el fons només hi ha oportunisme polític partidista. Ja que l'actual força en el govern del Consell no es mantindrà, tenen ganes d'una afirmació a la seva manera».

El Consell General de la Vall d'Aran —entitat de govern de la Vall— i el síndic —el president d'aquest govern— són les dues institucions tradicionals que volen recuperar els aranesos, i així ho contempla també l'Estatut de Catalunya. **Medan** explica que vol per a la Vall una autonomia dins l'autonomia de Catalunya; es tractaria fonamentalment d'una descentralització administrativa mitjançant la qual la Generalitat hauria de cedir part de les competències que té assignades al Consell General, que, jurídicament, dependria de la Generalitat.

També caldria la cessió d'una mínima autonomia política que permetés establir l'ordre de prioritats en determinades inversions. El Consell General seria, doncs, un petit govern sense poder legislatiu que es limitaria a executar les competències rebudes de la comunitat autònoma. Però, per a **Medan**, la Generalitat no té aquesta voluntat política i tem que en altres comarques no s'entenga que a la Vall hi hagi autonomia dins l'autonomia.

Per a la diputada **Pilar Busquets**, demanar autonomia exigeix parar-se a pensar abans on es pot anar de lluny amb només 6.000 habitants. «Autonomia —diu— no només és rebre diners, és també aplicar impostos. I, a part, una veritable autonomia política només pot ser concedida per Madrid. I dubto molt que aquell govern s'avinqués a la negociació».

Amb l'aprovació de les Lleis d'Ordenació Territorial, la comarca de la Vall d'Aran haurà de constituir el proper mes de febrer un dels nous Consells Comarcals que regiran les 38 comarques de Catalunya. Posteriorment està prevista —dins la LOT— que la Vall disposarà d'una Llei a part que contemplarà, entre altres coses, la

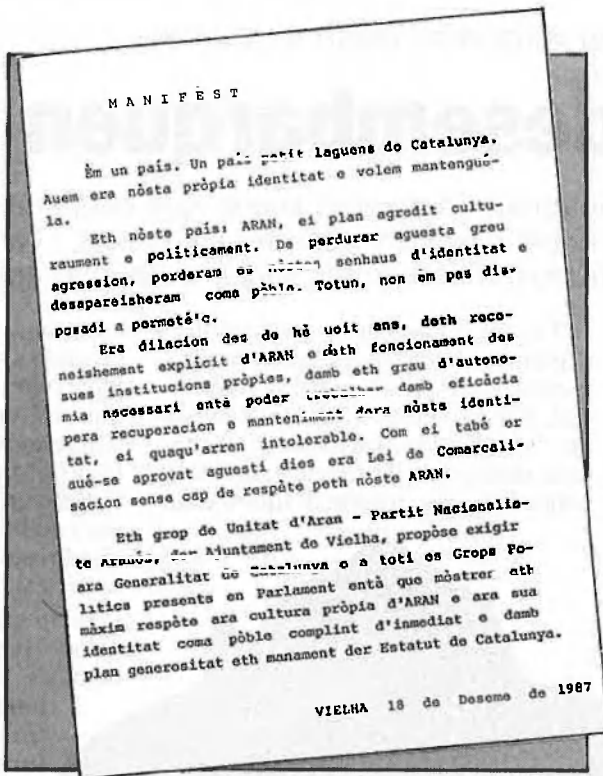
substitució del Consell Comarcal pel Consell General de la Vall d'Aran i la figura del síndic. La Generalitat ja ha presentat un document de treball del que haurà de ser el futur projecte de Llei i tots els ajuntaments de la Vall han elaborat també un projecte alternatiu.

Bàsicament, aquesta contraproposta demana que la Llei s'aprovi abans d'acabar la present legislatura, que les eleccions al Consell General es facin conjuntament amb les autonòmiques i, el punt més important, demana certes competències i els recursos per desenvolupar-les, que el futur Consell General tingui decisió en qüestions clau, mitjançant una comissió mixta paritària de negociació que permetés uns marges de decisió al Consell General, a fi que tingués unes cotes de decisió política per prioritzar en determinades partides.

Per al dia 8 de gener està prevista una reunió amb **Jacint Mateu**, el director general d'administracions locals. El consens que fins ara han mantingut els representants del poder local de la Vall es pot trencar, en opinió de l'alcalde de Lés, quan s'hagi de defensar l'aparat referent al grau d'autonomia real.

Abans que s'aproveixin les LOT —explica **Emili Medan**— no hi havia hagut cap voluntat de fer un reconeixement explícit de la identitat de l'Aran, i ara, la LOT també ens contempla com una comarca més de Catalunya. Mentre que per a **Pilar Busquets** és cert que la Vall necessita algunes competències diferenciades de les altres comarques, aquest contingut competencial és lògic que hagi arribat, producte de la comarcalització de Catalunya. Això ha provocat un cert retard, però no tenia sentit recuperar l'estructura política del Consell General, buit d'unes competències que forçosament havien d'emmarcar-se en la normativa general de les LOT.

Que la Vall d'Aran, l'única comarca que tenia reconegut per l'Estatut algun tipus de descentralització, serà l'última a tenir-la és, en opinió d'**Emili Medan**, una paradoxa molt peculiar. «Pendants que arribi el nostre Consell General —diu— ens volen imposar un Consell Comarcal. Això també és increïble en tant que ens posen al nivell de tots. Podríem perfectament durar

Acord del Consell de Muntanya, que ha provocat l'aparició d'un altre document; aquest, «catalanista».

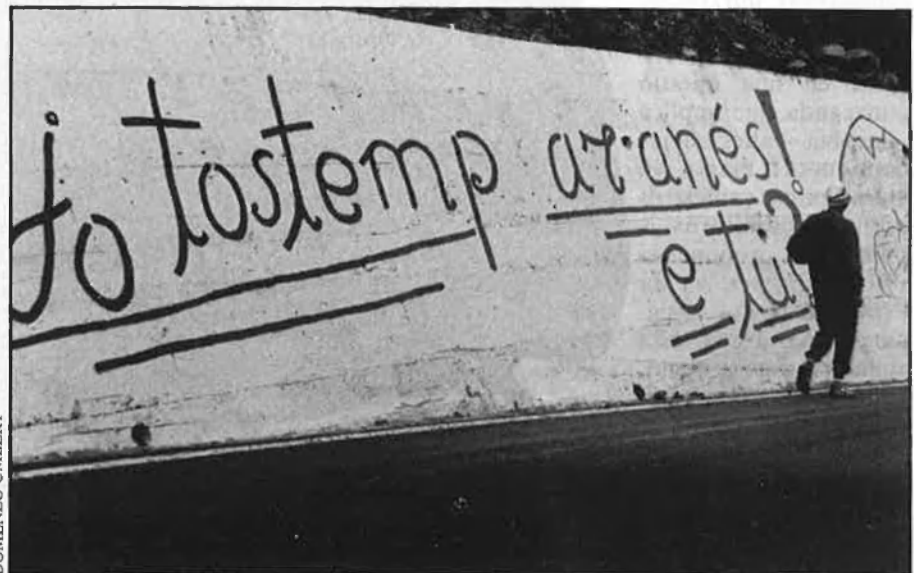
uns mesos més amb el Consell de Muntanya que ara tenim. No en necessitem cap altre, tant pel poc temps que tindrà de vigència com perquè significarà que hauran aconseguit fer-nos una comarca més de Catalunya».

Hipòlit Cruces, l'actual president del Consell de Muntanya, nega que les posicions autonomistes dures que ell manté conjuntament amb **Unitat d'Aran** siguin només un brot de rabioles absurdes motivades per la imminent pèrdua de la presidència. En aquest sentit, recorda que inclús abans de la seva elecció, i també posteriorment al seu nomenament, va proposar que el Consell de Muntanya estigués regit per un

govern d'unitat paritari, oferta que va ser rebutjada per l'oposició. Ara —diu **Cruces**— rebutjo el nou Consell Comarcal, no tant pel fet que **Unitat d'Aran** en perd el govern, sinó perquè n'assimilen a una comarca més. I com a primícia, Cruces anuncia que, assessorat per l'equip de Jordi Solé Tura, s'està preparant un recurs d'inconstitucionalitat perquè no s'apliqui la LOT a l'Aran.

«En lloc de donar les culpes a la Generalitat, els aranesos hauríem hagut d'assumir la responsabilitat de ser el pont entre Catalunya i Occitània. Aquesta possibilitat de fer un nucli occitanista ens la va donar en el seu moment Jordi Pujol. I Catalunya hauria significat el nostre suport legal. Però l'occitanisme no és entès per tothom, és un convenciment minoritari i idealista. És cert que a Barcelona s'han adormit i podien haver fer molt més, però a l'Aran, on viuen els occitans més envejats de tota Occitània, també s'hauria pogut fer molt més; per contra, no hi ha hagut un esperit ferm ni de demanar ni de fer projectes».

Aquests raonaments de **Pilar Busquets** són diametralment rebutjats per **Emili Medan**. Per a ell, la Generalitat comet un error greu, perquè en el plantejament polític que té en acció no enquadra la realitat diferenciada aranesa. «El que s'està fent és anul·lar gradualment l'especificitat pròpia de l'Aran, convertint-nos en una comarca més de Catalunya. Potser això li interessa a algú, però per a mi —diu **Medan**— aquest és un greu error de la Generalitat. No s'han adonat que no som una comarca més. Som un país petit i reclamem l'autonomia i les competències necessàries per continuar sent un poble». □

Pintada aranesista a Vielha.